

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

doi : <https://dx.doi.org/10.22067/jgrd.2022.48944.0>

مقاله پژوهشی - مطالعه موردی

مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، سال نوزدهم، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۴۰۰، شماره پیاپی ۳۷

سنجش عملکرد جامع عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی (مورد نمونه: استان اصفهان)

مریم نجفی (پژوهشگر پسادکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران)

maryam_najafi1985@yahoo.com

سیدهدایت‌اله نوری (استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران، نویسنده مسئول)

h.nouri@geo.ui.ac.ir

امیر مظفر امینی (دانشیار توسعه روستایی، دانشگاه صنعتی اصفهان، اصفهان، ایران)

aamini@cc.iut.ac.ir

صص ۵۴ - ۳۳

چکیده

شناخت عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی به عنوان یکی از مهم‌ترین تشکلهای مردمی در بخش کشاورزی می‌تواند نقش بسیار مهمی در تصمیم‌گیری مدیران و برنامه‌ریزان روستایی به منظور اتخاذ تصمیم مناسب در راستای توسعه تعاونی‌ها داشته باشد. هدف این پژوهش طراحی ابزار سنجش - محقق ساخته - جامعی به منظور ارزیابی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان اصفهان است. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسش‌نامه است. ارکان تعاونی‌های تولید روستایی استان اصفهان (مجمع عمومی، هیئت مدیره، بازرس یا بازرسان) جامعه آماری پژوهش را تشکیل می‌دهد. داده‌های مورد نیاز با تکمیل پرسشنامه توسط ۳۷۵ نفر از ارکان تعاونی‌های تولید روستایی جمع‌آوری شد. روایی محتوا و روایی سازه هفت بعدی عملکرد جامع و نیز پایایی آن بررسی و تأیید شد. در این پژوهش از مدل تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد و شاخص‌های به‌دست‌آمده RMSEA برابر با ۰/۰۶۸، CFI برابر با ۰/۹۸۷ و TLI برابر با ۰/۹۷۶) حاکی از

برازش مطلوب مدل بود. در این تحقیق عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان اصفهان به تفکیک شهرستان با استفاده از ابزار سنجش محقق ساخته بحث شده، بررسی شده است. نتایج تحقیق بیانگر این بود که در میان ابعاد هفت‌گانه عملکرد، بعد بهبود وضعیت معیشتی و ارتقای توان اقتصادی اعضا بیشترین نقش را در ارزیابی عملکرد تعاونی‌ها داشته و نیز ابزار سنجش، توانایی پیش‌بینی عملکرد مالی تعاونی‌ها را داشته است. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که در حدود ۶۳/۶ درصد آن‌ها عملکرد خوبی داشته‌اند.

کلیدواژه‌ها: تعاونی‌های تولید روستایی، ابعاد عملکرد، عملکرد جامع، تحلیل عاملی تأییدی.

۱. مقدمه

در کشور ما نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی تحت تأثیر تحولات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و تاریخی شکل گرفته است. نظام غالب بهره‌برداری در بخش کشاورزی کشور، دهقانی به‌جای‌مانده از اصلاحات ارضی سال ۱۳۴۲ است. ویژگی عمده این نظام در ایران، خردی و پراکندگی اراضی آن است که برای حفر چاه یا احداث سیستم‌های آبیاری زیر فشار قابل سرمایه‌گذاری نیست (روحانی، ۱۳۸۴، ص. ۵۵).

یکی از مؤثرترین راهکارها برای افزایش مشارکت افراد روستایی که روند توزیع را نیز عادلانه می‌کند، تأسیس و راه‌اندازی تشکل‌های گوناگون مانند تعاونی‌هاست. با توجه به اینکه در بسیاری از کشورها (به‌ویژه کشورهای در حال توسعه) ایجاد تحول بنیادین در کار کشاورزی و مکانیزه کردن آن نیازمند به‌کارگیری ماشین‌های گران‌بهای کشاورزی و سرمایه‌گذاری سنگین است، امروزه کشاورزان در بسیاری از نقاط جهان با همفکری و همکاری یکدیگر و استفاده از پس‌اندازهای کوچک خود، به وسیله تأسیس شرکت تعاونی توانسته‌اند بهترین سیستم ماشین‌های کشاورزی را به صورت گروهی خریداری کنند (آزادی و کرمی، ۱۳۸۰، ص. ۳۵). بعد از اصلاحات ارضی و در ابتدای دهه ۱۳۵۰، دولت در راستای افزایش تولیدات کشاورزی، یک‌دست کردن کشت با توجه به حفظ مالکیت فردی بر زمین، توسعه

برنامه‌ریزی در کشاورزی، استفاده بهینه از منابع آب و خاک و بهبود سطح زندگی روستاییان، گشایش شرکت‌های تعاونی تولید روستایی را هدف قرار داد (صفری شالی، ۱۳۸۱، ص. ۶۵).

براساس آخرین اطلاعات سازمان تعاون روستایی استان اصفهان، در مجموع در استان اصفهان ۵۵ شرکت تعاونی تولید روستایی گزارش شده است که از میان آن‌ها ۴۳ تعاونی فعال و بقیه غیرفعال هستند (سازمان تعاون روستایی، ۱۳۹۵). شناخت عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان اصفهان نیازمند طراحی ابزار سنجش جامعی است که توانایی سنجش عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی را داشته باشد. ابزار سنجش جامع که از پایایی و روایی مطلوب برخوردار باشد، قادر به ارزیابی مطلوب عملکرد تعاونی‌ها خواهد بود که به دستیابی به شناخت کاملی از چگونگی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی منجر خواهد شد. در این راستا در این پژوهش تلاش می‌شود ابزار سنجش محقق‌ساخته جامعی به منظور ارزیابی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان اصفهان طراحی شود. هدف این پژوهش دستیابی به پاسخ پرسش‌های زیر است:

- عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی در چه ابعادی سنجیده می‌شوند؟
- آیا ساختار به دست آمده از روایی و پایایی لازم برخوردار است؟
- اهمیت این ابعاد در عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی چقدر است؟

تعاونی‌های تولید روستایی در زمینه‌های متنوع به ویژه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، فنی، زیست محیطی، بازدهی نیروی کار، سود سرانه و جلب رضایت کشاورزان جایگاه مناسبی دارند. در تعاونی تولید تملک از تصرف و این دو از مدیریت مزرعه جدا نیست و در واقع وحدت سه اصل مالکیت، حاکمیت و عاملیت در سطح مزرعه حفظ می‌شود (محبوبی و آبیاری، ۱۳۹۰، ص. ۲۱۹). این قبیل تعاونی‌ها اهداف متعددی را برای کشاورزان برآورده می‌کنند که عبارت‌اند از: یکپارچه‌سازی کشت و ایجاد یک واحد اقتصادی بزرگ و گسترده‌ی تولید، تجمع توانایی‌های پراکنده و ایجاد روحیه همکاری و مشارکت در کار و تولید، جلوگیری از خرد شدن مجدد واحدهای تولیدی و... (صفری شالی، ۱۳۸۰، ص. ۲۱۸).

با توجه به اهمیتی که تعاونی‌های تولید روستایی در بخش کشاورزی، توسعه روستایی و توسعه ملی دارند، ارزیابی عملکرد آن‌ها نقش بسیار مهمی در تصمیم‌گیری‌های مدیران و

برنامه‌ریزان مناطق روستایی خواهد داشت؛ از این رو دستیابی به ابزاری برای سنجش جامع عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی بسیار مهم و حیاتی به نظر می‌رسد. ابزاری که تمامی ابعاد عملکرد را در بر بگیرد و به طور جامع تمام عوامل مهم در سنجش عملکرد را در نظر بگیرد و از روایی و پایایی لازم نیز برخوردار باشد. در صورت دستیابی به چنین ابزار جامعی امکان استفاده از آن برای سنجش جامع عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی در مکان‌های جغرافیایی مختلف اعم از ملی و بین‌المللی فراهم خواهد شد و محققان خواهند توانست با اطمینان خاطر این ابزار سنجش را برای ارزیابی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی منطقه خود به کار گیرند.

۲. پیشینه تحقیق

در راستای این تحقیق، مطالعات متعددی در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است. جدول ۱ به بررسی مهم‌ترین مطالعات انجام‌شده درباره ارزیابی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی در سالهای اخیر می‌پردازد.

جدول ۱- ادبیات تحقیق پیرامون ارزیابی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۶

نام نویسندگان و سال	عنوان تحقیق	یافته‌های تحقیق
نجفی (۱۳۶۱)	بررسی برخی اثرات تأسیس شرکت‌های تعاونی تولید در شهرستان ممسنی	تعاونی‌های تولید روستایی در زمینه‌های اقتصادی موفقیت‌های چندی داشته‌اند.
آقاجانی و رزنه (۱۳۸۰)	بررسی و ارزیابی فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان اصفهان (۷۱-۱۳۵۱)	تعاونی‌های تولید روستایی در راه رسیدن به اهداف تعیین شده موفق نبوده‌اند.
صدیقی و درویشی‌نیا (۱۳۸۱)	بررسی میزان موفقیت شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان مازندران	۴۲/۹٪ از کشاورزان میزان موفقیت شرکت‌های تعاونی را خوب و عالی و ۴۰/۹٪ از اعضا میزان موفقیت شرکت‌ها را در حد متوسط ارزیابی کردند.
احمدی فیروزجانی، صدیقی و محمدی (۱۳۸۵)	مقایسه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی کشاورزان عضو و غیرعضو تعاونی-های تولید روستایی	تعاونی‌های تولید روستایی به اجرای بهتر برنامه‌های توسعه روستایی و کشاورزی، افزایش میزان همکاری جمعی و مشارکت در اجرای برنامه‌های توسعه منجر شده‌اند.

نام نویسندگان و سال	عنوان تحقیق	یافته‌های تحقیق
میردامادی و چهارسوقی‌امین (۱۳۸۶)	بررسی نقش تشکل‌های تولیدی در بهبود وضعیت اقتصادی اعضای تعاونی‌های تولید روستایی (مطالعه موردی استان ایلام)	تعاونی‌ها به بهبود وضعیت اقتصادی اعضای آن‌ها منجر شده‌اند.
محسن‌پور (۱۳۸۷)	بررسی عملکرد طرح‌های آب و خاک در چاه‌های شرکت تعاونی تولید روستایی	در اثر اجرای طرح ۶۰٪ در میزان آب مورد نیاز صرفه جویی شده است؛ همچنین میزان بهره‌وری فیزیکی و اقتصادی محصول افزایش یافته است.
احمدپور، مختاری و پورسعید (۱۳۹۳)	شناسایی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی در استان ایلام	میزان موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی این استان در سطح خوب و مناسب قرار دارد.
امینی، مزینی و قدیمی (۱۳۹۴)	ارزیابی تطبیقی موفقیت شرکت‌های تعاونی تولید روستایی با دیگر نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی	تعاونی‌های تولید روستایی از نظر شاخص‌های اجتماعی و فنی توانسته‌اند عملکرد بهتری در مقایسه با دیگر نظام‌های بهره‌برداری داشته باشند و از نظر شاخص‌های اقتصادی و مدیریتی پس از نظام تجاری قرار گرفته‌اند.
هادیزاده‌باز و بوذرجمهری (۱۳۹۵)	بررسی نقش تعاونی‌های تولید روستایی در افزایش توانمندی فنی و اقتصادی کشاورزان مناطق روستایی شهرستان نیشابور	تعاونی‌ها در افزایش توانمندی اقتصادی کشاورزان نتوانسته‌اند نقش مهمی را ایفا کنند. دولت باید با حمایت‌های مالی و تخصصی از تعاونی‌های تولید، زمینه توانمندی اقتصادی اعضای تعاونی‌ها را فراهم کند.
فاریابی و احمدوند (۱۳۹۶)	تعیین‌کننده‌های عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی در جنوب استان کرمان	عملکرد این تعاونی‌ها در سطح نسبتاً مطلوبی (۳/۴۰) بوده است؛ همچنین نتایج تحقیق حاکی از سازگاری و تطابق نسبی فعالیت‌های خدماتی تعاونی با نیاز کشاورزان عضو بوده است.
باقری، امامی و محمدزاده نصرآبادی (۱۳۹۶)	سنجش کیفیت خدمات تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان اردبیل به روش سرو کوال	کیفیت خدمات ارائه‌شده توسط این تعاونی‌ها هنوز تا دستیابی به وضعیت مطلوب فاصله داشته و کیفیت خدمات تعاونی‌ها نیاز به بهبود و ارتقا داشته است.
پرهیزکاری و بدیع برزین (۱۳۹۶)	ارزیابی عوامل مؤثر بر کارایی اقتصادی تعاونی‌های تولید روستایی ناحیه الموت	کارایی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی را در سطح متوسطی (۷۹ درصد) ارزیابی کردند.
آکوابی آمیای ^۱ (۱۹۹۷)	درس‌هایی از استراتژی توسعه کشاورزی ناموفق در زیمبابوه	عملکرد آن‌ها را ناموفق ارزیابی کرد و علت عملکرد ناموفق این تعاونی‌ها را فرهنگ سازمانی دانست که بر

نام نویسندگان و سال	عنوان تحقیق	یافته‌های تحقیق
		اعضا حاکم بوده که به موجب آن افراد تنها به دنبال تعقیب سود و منافع شخصی خود بودند.
هادیزاده‌باز، بوذرجمهری، شایان و نوغانی دخت بهمنی (۲۰۱۵)	ارزیابی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی بر توسعه کشاورزی پایدار (مطالعه موردی: نیشابور)	تعاونی‌ها در بسیاری از روستاها به طور نسبی موفق بوده‌اند و از نظر کمی (تعداد تعاونی‌ها) و از نظر کیفی (ارائه خدمات زیرساختی) در بالاترین مرتبه قرار گرفته‌اند.
سیسای، ورهیس و ون‌تریچپ ^۱ (۲۰۱۷)	تعاونی‌های تولید بذر در بخش تولید بذر اتیوپی و نقش آن در بهبود عرضه بذر	این تعاونی‌ها نقش حیاتی را در زمینه تأمین بذر ایفا می‌کنند. این تعاونی‌ها بذر را تولید می‌کنند و از طریق کانال‌های مختلف شامل فروش مستقیم به کشاورزان، توافق قراردادهای و نیز فروش مستقیم به خریداران به فروش می‌رسانند.
دونوان، بلر و پول ^۲ (۲۰۱۷)	پیدایش تعاونی‌های تولید کاکائو در پرو و عوامل مؤثر بر عملکرد آن‌ها	تعاونی‌ها توانسته‌اند خدمات زیادی را برای اعضای خود ارائه کنند؛ همچنین برای اعضای خود این امکان را فراهم کردند که تولیدات خود را در بازارهای بین‌المللی عرضه نموده و با خریداران بین‌المللی معامله کنند.
ممبوی و دوب ^۳ (۲۰۱۷)	نقش تعاونی‌ها در بقای معیشت جوامع روستایی زیمبابوه	کمبود حمایت‌های مالی، مدیریت ضعیف، کمبود مهارت‌های مدیریتی و کمبود بازارهای رقابتی برای فروش تولیداتشان را از جمله موانع موفقیت این تعاونی‌ها برشمردند.
موجو، فیسچر و دگفا ^۴ (۲۰۱۷)	عوامل تعیین‌کننده و اثرات اقتصادی عضویت در تعاونی‌های تولید قهوه در اتیوپی	چنانچه تعاونی‌های تولید مزایایی را که برای اعضای خود فراهم می‌کنند افزایش دهند، خواهند توانست به عملکرد موفق‌تری دست پیدا کنند.

۳. روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی است و برای جمع‌آوری اطلاعات از روش‌های میدانی استفاده شده است. براساس آخرین اطلاعات اخذشده از سازمان تعاون روستایی

1. Sisay, Verhees & van Trijp
2. Donovan, Blare & Poole
3. Mhembwe & Dube
4. Mojo, Fischer & Degefa

استان اصفهان، تعداد کل شرکت‌های تعاونی تولید روستایی فعال استان ۴۳ شرکت بوده است که در مجموع ۱۷۱۵۷ نفر عضو (شامل مجمع عمومی، هیئت‌مدیره، بازرس یا بازرسان) و ۹۲۲۴۱ هکتار اراضی مزروعی را در بر می‌گیرند (سازمان تعاون روستایی استان اصفهان، ۱۳۹۵). تعداد ۱۷۱۵۷ نفر از مجموعه ارکان تعاونی‌های تولید روستایی استان اصفهان جامعه آماری پژوهش را تشکیل می‌دهد. حجم نمونه پژوهش با استفاده از فرمول کوکران با دقت ۵ درصد و اطمینان ۹۵ درصد ۳۷۵ نفر به دست آمد که از روش نمونه‌گیری پژوهش دو مرحله‌ای طبقه‌ای خوشه‌ای تصادفی ساده انتخاب شدند؛ بدین گونه که در مرحله اول شهرستان‌های استان (طبقات) تعیین شدند و در مرحله بعد از میان خوشه‌ها که در واقع شرکت‌های تعاونی تولید هستند، به صورت تصادفی نمونه‌های مدنظر انتخاب شد. برای نمونه‌گیری دو اصل در نظر بود: اول اینکه از تمامی شهرستان‌هایی (طبقات) که دارای شرکت‌های تعاونی تولید روستایی هستند، نمونه در نظر گرفته شود و دوم اینکه در هر شهرستان به تعداد نصف تعداد شرکت‌ها، تعداد خوشه‌ها به صورت تصادفی ساده انتخاب شوند و در نهایت چنانکه در جدول ۲ آمده است، ۲۲ شرکت در نظر گرفته شد.

جدول ۲- وضعیت شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان اصفهان و نمونه‌های انتخابی

مأخذ: سازمان تعاون روستایی استان اصفهان، ۱۳۹۵

ردیف	شهرستان	تعداد شرکت	تعداد اعضا	تعداد شرکت انتخابی	تعداد نمونه‌ها انتخاب شده
۱	آران و بیدگل	۵	۱۵۲۹	۲	۳۴
۲	اصفهان	۱۹	۶۳۵۳	۹	۱۵۳
۳	برخوار	۵	۱۳۸۰	۲	۳۴
۴	تیران و کرون	۱	۳۵۹	۱	۱۷
۵	زرین شهر	۲	۲۱۵۱	۱	۱۷
۶	سمیرم	۱	۲۲۰	۱	۱۷
۷	شاهین شهر و میمه	۲	۱۶۵۴	۱	۱۷
۸	شهرضا	۱	۶۸	۱	۱۷

ردیف	شهرستان	تعداد شرکت	تعداد اعضا	تعداد شرکت انتخابی	تعداد نمونه‌ها انتخاب شده
۹	کاشان	۴	۲۵۳۹	۲	۳۴
۱۰	مبارکه	۲	۴۳۲	۱	۱۷
۱۱	نطنز	۲	۴۷۲	۱	۱۷

همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، حجم نمونه پژوهش بر مبنای فرمول کوکران ۳۷۵ نفر به دست آمد و از آنجا که در کل استان ۲۲ شرکت باید در پرسشگری وارد می‌شد، تعداد نمونه لازم در هر شرکت، ۱۷ نفر تعیین شد که در هر شرکت به صورت تصادفی انتخاب شدند. از آنجا که جامعه آماری پژوهش ارکان تعاونی‌های تولید روستایی هستند، در هر شرکت ۵ نفر اعضای هیئت‌مدیره، یک نفر مدیرعامل، یک نفر بازرس و ده نفر از اعضا در مجموع به‌عنوان نمونه در نظر گرفته شد. با این روش تمامی شهرستان‌ها و تمامی مناصب سازمانی زیر پوشش کامل واریانس جامعه آماری قرار گرفتند.

۴. مبانی نظری تحقیق

ارزیابی عملکرد فرایندی است که به‌منظور آگاهی از عملکرد سازمان و ارائه بازخوردهای لازم برای بهبود و ارتقای عملکرد سازمانی انجام می‌شود. فقدان ارزیابی عملکرد، موجب بی‌اطلاعی مدیران از چگونگی انجام فعالیت‌های درون‌سازمانی و نیز شرایط حاکم بر محیط بیرونی سازمان می‌شود که این امر می‌تواند به کاهش کارایی و اثربخشی سازمان منجر شود؛ از این‌رو سازمان‌ها به‌منظور حصول اطمینان از تحقق برنامه‌های خود و همچنین رضایت ذی‌نفعان، باید با استفاده از روش‌های علمی و با به‌کارگیری شاخص‌های کمی و کیفی مناسب، عملکرد خود را پایش مستمر کنند (استیون^۱، ۱۳۹۲، ص. ۱۴). به‌منظور طراحی ابزاری برای سنجش جامع عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان اصفهان، نخست باید منظور از «عملکرد جامع» مشخص شود. بدین منظور از اساسنامه تعاونی‌های تولید روستایی که توسط هیئت مدیره سازمان مرکزی تعاون روستایی کشور در تاریخ ۱۳۹۱/۲/۱۹ تصویب

1. Steven

شد (سازمان تعاون روستایی استان اصفهان، ۱۳۹۶)، استفاده شده است. بر مبنای اهداف مندرج در اساسنامه تعاونی‌های تولید روستایی، عملکرد تعاونی‌ها در شش بعد «اصلاح ساختار نظام بهره‌برداری و ارتقای بهره‌وری عوامل تولید»، «تخصیص و بهره‌برداری بهینه منابع»، «افزایش کمی و کیفی تولید محصولات»، «حفظ محیط‌زیست»، «بهبود وضعیت معیشتی» و «ارتقای توان اقتصادی اعضا و نیز فعالیت‌های خدماتی» ارزیابی شد (سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران، ۱۳۹۵). آموزش، زیرساختی مهم و حیاتی در نظام تعاون مطرح است. یک شرکت تعاونی بدون جنبه آموزشی در فعالیت‌های خود، یک تعاونی واقعی محسوب نمی‌شود. در واقع، یک شرکت تعاونی بدون آموزش خصوصیات و مشخصاتی را از دست می‌دهد که معرف تعاون است. تعاون و آموزش مکمل و لازم و ملزوم یکدیگرند؛ به طوری که هیچ نوع تعاونی بدون آموزش نمی‌تواند به موفقیت دست یابد؛ به همین دلیل آموزش را پایه اصلی و بخش جدانشدنی تعاون دانسته‌اند. در اهمیت آموزش می‌توان اضافه کرد که در بند سوم از تبصره ۲ ماده ۲۵ قانون تعاون جمهوری اسلامی ایران آمده است که ۴ درصد از سود شرکت‌های تعاونی باید به امر آموزش اختصاص یابد (امینی و صفری‌شالی، ۱۳۸۱، ص. ۱۹)؛ بنابراین با توجه به اهمیت آموزش و اصل پنجم تعاونی‌ها که آموزش، آگاه‌سازی و کارآموزی است (کاراسو، ۲۰۰۷، ص. ۴۵۷؛ سگومس و بلاس‌آریا، ۲۰۱۲، ص. ۵)، بعد فعالیت‌های آموزشی و ترویجی نیز به شش بعد نام‌برده افزوده شد و در نهایت عملکرد تعاونی‌ها با در نظر گرفتن هفت بعد نام‌برده ساخته شد؛ بنابراین عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی براساس هفت بعد و ۶۳ سنجه پس از بررسی و مطالعه اساسنامه تعاونی‌های تولید روستایی ارزیابی شد که در جدول ۳ به تفصیل آمده است.

1. Carrasco

2. Seguí-Mas & Bolas-Araya

۵. یافته‌های تحقیق

۵.۱. تحلیل مؤلفه‌های اصلی

تحلیل مؤلفه‌های اصلی روشی برای خلاصه کردن اطلاعات زیاد است. درعین حال، خلاصه کردن اطلاعات به گونه‌ای صورت می‌گیرد که نتیجه خلاصه شده از نظر مفهوم معنی دار است (موسوی و حکمت‌نیا، ۱۳۸۴، ص. ۵۹). در این پژوهش با استفاده از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی یا PCA^1 با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱، ابعاد عملکرد ساخته شد. پیش از استخراج عوامل می‌باید آزمون‌های مختلفی به منظور بررسی مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی صورت گیرد که این آزمون‌ها شامل آماره KMO^2 و آزمون بارتلت^۳ هستند. در صورتی که مقدار آماره KMO بیشتر از ۰/۵۰ باشد، برای تحلیل عاملی مناسب خواهد بود. از طرف دیگر درخصوص آزمون بارتلت، چنانچه احتمال معناداری آن کمتر از ۰/۰۵ باشد ($P < 0/05$) می‌توان نتیجه گرفت که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب هستند (ویلیامز، انسن و براون^۴، ۲۰۱۰، ص. ۵). نتایج پژوهش حاکی از این بود که مقدار آزمون بارتلت در سطح بسیار بالایی معنادار بود و مقدار KMO آن‌ها نیز بیشتر از ۰/۵۰ بود که می‌توان گفت همبستگی‌های موجود در بین داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب است (جدول ۳)؛ بنابراین متغیرهای پنهان از سنجه‌های نشان داده شده ساخته شد و برای تحلیل عاملی استفاده شد.

جدول ۳- بار عاملی، KMO و آزمون بارتلت ابعاد هفت گانه عملکرد

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۶

بعد	تعداد سنجه	سنجه	بار عاملی	P-value	Bartlett's	KMO
عملکرد	۶۳					
اصلاح ساختار نظام		یکپارچه کردن اراضی خرد و پراکنده و کشت یکپارچه محصول	۰/۵۳۵			

1. Principal component analyses
2. Kaiser-Meyer-Olkin
3. Bartlett Test
4. Williams, Onsman & Brown

KMO	Bartlett's	P-value	بار عاملی	سنجه	تعداد سنجه	بعد
			۰/۶۴۰	مرمت و اصلاح شبکه‌های سنتی آبیاری و زهکشی		بهره‌برداری و ارتقای بهره‌وری عوامل تولید
			۰/۶۱۷	توسعه و احداث شبکه‌های مدرن آبیاری و زهکشی		
			۰/۵۹۶	تسطیح و قطعه‌بندی فنی اراضی کشاورزی		
۰/۸۴۰	۳۵۱۶/۶۲۰	۰/۰۰۰	۰/۴۳۶	بهسازی و احداث جاده‌های دسترسی بین مزارع	۱۳	
			۰/۴۴۳	تجهیز و برقی کردن چاه‌های کشاورزی		
			۰/۵۱۹	احیا کردن اراضی بایر و موات		
			۰/۶۶۵	ایجاد گلخانه		
			۰/۶۹۱	ایجاد مجتمع‌های مرتبط با پرورش دام		
			۰/۷۲۳	ایجاد مجتمع‌های مرتبط با پرورش طیور		
			۰/۷۰۵	ایجاد مجتمع‌های مرتبط با زنبورداری		
			۰/۶۸۵	ایجاد مجتمع‌های مرتبط با نوغانداری		
			۰/۷۳۵	ایجاد مجتمع‌های مرتبط با آبی‌پروری		
			۰/۸۴۶	ایجاد واحد مدیریت آب‌بران در شرکت و تشکیل گروه‌های آب‌بران		
			۰/۷۴۳	بهره‌برداری از تأسیسات جدید آبیاری و بهره‌گیری از روش‌های نوین آبیاری		
۰/۸۳۴	۹۲۷/۴۲۳	۰/۰۰۰	۰/۸۴۰	نظارت بر تقسیم و توزیع آب	۶	تخصیص و بهره‌برداری بهینه منابع
			۰/۷۸۱	هماهنگی شرکت در زمینه استفاده از تسهیلات کم‌بهره دولت به منظور بازسازی و نوسازی شبکه آبیاری		
			۰/۶۶۹	انعقاد قرارداد همکاری با شرکت آب منطقه به منظور تأمین آب مورد نیاز		
			۰/۶۵۳	فراهم نمودن وسایل و ادوات کشاورزی		
			۰/۶۰۸	عملیات به منظور بهبود عملکرد محصولات		افزایش کمی و کیفی تولید محصولات
			۰/۵۹۹	عملیات به منظور بهبود کیفیت محصولات		
			۰/۷۲۵	تولید نهال اصلاح شده		
۰/۷۷۷	۲۸۴۸/۲۶۸	۰/۰۰۰	۰/۷۹۰	تولید بذر اصلاح شده	۱۰	
			۰/۸۰۵	فراوری نهال اصلاح شده		

KMO	Bartlett's	P-value	بار عاملی	سنجه	تعداد سنجه	بعد
			۰/۸۰۸	فراوری بذر اصلاح شده		
			۰/۷۱۲	بسته‌بندی نهال اصلاح شده		
			۰/۷۲۹	بسته‌بندی بذر اصلاح شده		
			۰/۶۱۶	توزیع نهال اصلاح شده		
			۰/۶۳۵	توزیع بذر اصلاح شده		
			۰/۹۵۱	حفظ عرصه‌های منابع طبیعی (شامل آب، خاک، مرتع و...)		حفظ محیط زیست
۰/۷۶۹	۱۱۵۷/۳۰۳	۰/۰۰۰	۰/۹۶۵	احیای عرصه‌های منابع طبیعی (شامل آب، خاک، مرتع و...)	۳	
			۰/۹۵۱	بهره‌برداری از عرصه‌های منابع طبیعی (شامل آب، خاک، مرتع و...)		
			۰/۵۱۴	انجام فعالیت‌های خرید و فروش داخلی		بهبود وضعیت معیشتی و ارتقای توان اقتصادی اعضا
			۰/۶۸۱	انجام فعالیت‌های خرید و فروش خارجی		
			۰/۶۵۹	ارائه خدمات پس از فروش (از طریق راه-اندازی واحدهای مکانیزاسیون و تعمیرگاه-های سیار و ثابت)		
			۰/۷۸۰	ایجاد فرصت‌های شغلی برای زنان خانواده اعضا		
۰/۸۷۸	۳۸۹۴/۶۹۵	۰/۰۰۰	۰/۷۸۳	خرید و تهیه مواد و وسایل حرفه‌ای مورد نیاز در صورت وجود حرفه‌هایی چون قالی-بافی و... در تعاونی	۱۵	
			۰/۷۲۰	ایجاد امکانات لازم برای جمع‌آوری و نگهداری محصولات		
			۰/۸۱۱	ایجاد امکانات لازم برای بسته‌بندی و تغییر و تبدیل محصولات		
			۰/۷۰۰	ایجاد امکانات لازم برای حمل و نقل محصولات		
			۰/۷۵۷	ایجاد امکانات لازم برای فروش محصولات		
			۰/۵۵۹	تهیه و توزیع همه نهادهای کشاورزی (از قبیل کود، سم، بذر، نهال و...)		
			۰/۶۹۲	بیمه کردن محصولات کشاورزی		

KMO	Bartlett's	P-value	بار عاملی	سنجه	تعداد سنجه	بعد
			۰/۷۵۵	ارائه بیمه اجتماعی (تأمین خسارات آتش - سوزی، بازنشستگی و...)		
			۰/۷۴۸	بیمه کردن شخص		
			۰/۷۴۴	بیمه کردن خانواده		
			۰/۷۰۸	دادن سهام کارخانجات		
			۰/۸۲۴	برگزاری کلاس‌های آموزشی به منظور آشناکردن اعضا با شیوه‌های نوین کشاورزی		فعالیت‌های آموزشی و ترویجی
۰/۸۰۹	۱۱۸۹/۸۱۰	۰/۰۰۰	۰/۸۵۰	برگزاری کلاس‌های آموزشی سازمانی - مدیریتی (از قبیل آشنایی با اساسنامه شرکت، آموزش مدیریت، حسابداری و مالی و...)		
			۰/۷۸۷	برگزاری کلاس‌های آموزشی به منظور آشناکردن اعضا با قوانین کار و تأمین اجتماعی		
			۰/۸۶۱	فراهم کردن فرصت شرکت در بازدیدهای دسته جمعی		
			۰/۸۵۶	احداث مزارع الگویی، تحقیقی و ترویجی به منظور آشناکردن اعضا با شیوه‌های نوین کشاورزی		
			۰/۷۱۱	انجام خدمات آزمایشگاهی آب		
			۰/۷۰۶	انجام خدمات آزمایشگاهی خاک		فعالیت‌های خدماتی
			۰/۷۸۶	انجام خدمات گیاه پزشکی		
			۰/۶۹۵	انجام خدمات دام پزشکی		
۰/۸۲۵	۳۲۵۷/۹۶۶	۰/۰۰۰	۰/۷۵۳	انجام عملیات پیمانکاری در حوزه‌های روستایی	۱۱	
			۰/۶۹۶	انجام عملیات پیمانکاری در حوزه‌های کشاورزی		
			۰/۶۶۹	میزان مشارکت با سایر شرکت‌های تعاونی		
			۰/۵۱۹	عضویت و میزان مشارکت در اتحادیه شرکت‌های تعاونی تولید روستایی		
			۰/۶۱۱	میزان مشارکت با اشخاص حقیقی و حقوقی در فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و		

KMO	Bartlett's	P-value	بار عاملی	سنجه	تعداد سنجه	بعد
				فرهنگی		
			۰/۶۱۲	عضویت و فعالیت در تشکل‌های صنفی کشاورزی		
			۰/۷۰۴	ارائه خدمات مشاوره‌ی فنی و مهندسی		

۲.۵. پایایی یا قابلیت اعتماد ابزار سنجش

پایایی ابزار که از آن به اعتبار، دقت و اعتمادپذیری نیز تعبیر می‌شود، یعنی اگر یک وسیله اندازه‌گیری که برای سنجش متغیر و صفتی ساخته شده است، در شرایط مشابه در زمان یا مکان دیگر استفاده شود، نتایج مشابهی از آن به دست آید (حافظ‌نیا، ۱۳۹۵، ص. ۱۸۳). به‌منظور سنجش پایایی ابزار سنجش در قالب پیش‌آزمون^۱، پرسشنامه محقق‌ساخته در بین ۳۰ نفر از افراد نمونه توزیع شد. مقدار آلفای کرونباخ به‌دست‌آمده در هفت بعد عملکرد عبارت بود از: اصلاح ساختار نظام بهره‌برداری و ارتقای بهره‌وری عوامل تولید (۰/۹۱۶)، تخصیص و بهره‌برداری بهینه منابع (۰/۸۵۴)، افزایش کمی و کیفی تولید محصولات (۰/۸۱۵)، حفظ محیط‌زیست (۰/۹۶۳)، بهبود وضعیت معیشتی و ارتقای توان اقتصادی اعضا (۰/۹۳۳)، فعالیت‌های آموزشی و ترویجی (۰/۷۶۱) و فعالیت‌های خدماتی (۰/۹۱۰). تمامی مقادیر بیشتر از ۰/۷۰ به دست آمد که نشان‌دهنده قابل قبول بودن پایایی آن‌ها بود.

۳.۵. روایی ابزار سنجش

روایی یعنی مقیاس و محتوای ابزار با سؤالات مندرج در ابزار گردآوری اطلاعات دقیقاً متغیرها و موضوع مطالعه‌شده را بسنجد (حافظ‌نیا، ۱۳۹۵، ص. ۱۸۲). سنجش روایی شامل انواع زیر است:

روایی محتوا^۲: ابزار محقق‌ساخته پژوهش به‌منظور سنجش جامع عملکرد برای تعیین روایی محتوا به جمعی از اساتید دانشگاه داده شده و روایی آن تأیید شود.

1. Pretest

2. Content validity

روایی سازه^۱: روایی سازه با روایی همگرا^۲ و روایی مقارن^۳ و روایی پیش‌گویی^۴ سنجیده می‌شود. روایی همگرا شامل نشان‌دادن همبستگی زیاد بین معیارهاست که در تحلیل عاملی تأییدی با ارزیابی بارهای عاملی و اعتبار سازه (CR^۵) سنجیده خواهد شد. بارهای عاملی باید بیشتر از ۰/۴ باشد (لی، لی و ویکس^۶، ۲۰۰۴، ص. ۶۵). روایی مقارن شامل ایجاد همبستگی بین دو اندازه‌گیری مختلف از یک پدیده است که با استفاده از ایجاد همبستگی در مدل تحلیل عاملی تأییدی^۷ و آزمون معنادار بودن رابطه ارزیابی خواهد شد. روایی پیش‌گویی شامل ارزیابی میزان تأثیر یک پدیده بر پدیده دیگر است که از لحاظ نظری پدیده اول بر پدیده دوم تأثیر می‌گذارد. در اینجا اثبات میزان تأثیر عملکرد جامع بر عملکرد مالی شرکت مدنظر است که در تحقیقات قبلی (چسینیک^۸، ۲۰۰۰) اثبات شده است. در صورتی که تأثیر عملکرد جامع بر عملکرد مالی معنادار باشد، می‌توانیم روایی پیش‌گویی سازه را تأیید کنیم.

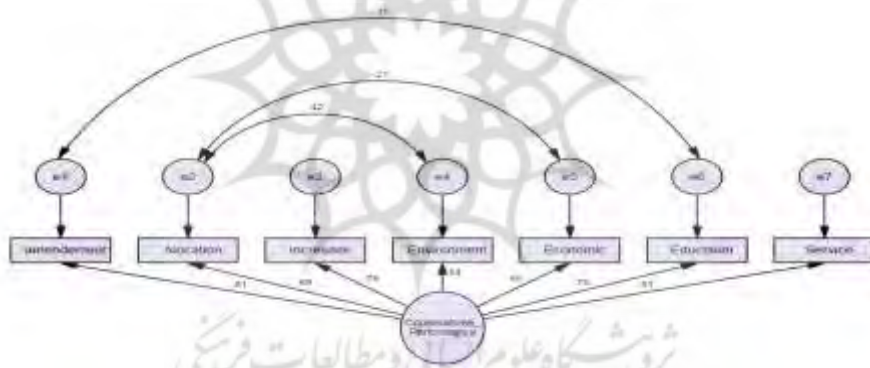
بر اساس یافته‌های مطالعه چسینیک (۲۰۰۰، ص. ۸) یکی از معیارهای اصلی ارزیابی عملکرد تعاونی‌ها، معیار مالی آنهاست که با استفاده از دو متغیر سود خالص و حقوق صاحبان سهام سنجش شدنی است. در تحلیل عاملی تأییدی با در نظر گرفتن هفت بعد عملکرد جامع که پیش‌تر بررسی شد و همبستگی این ساختار با ساختار عملکرد مالی متشکل از سود خالص و حقوق صاحبان سهام از تعاونی‌های تولید روستایی، مدل تحلیل عاملی تأییدی ساخته خواهد شد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Construct validity
2. Convergent validity
3. Concurrent validity
4. Predictive validity
5. Construct reliability
6. Lee, Lee & Wicks
7. Confirmatory factor analysis
8. Chesnick

۵. ۴. تحلیل عاملی تأییدی

در این پژوهش تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از نرم‌افزار AMOS نسخه ۲۳ انجام گرفت. تحلیل عاملی تأییدی، تکنیکی تأییدکننده است که در آن پژوهشگر یک مدل فرضی را به منظور مقایسه ماتریس کوواریانس‌های مدنظر با ماتریس کوواریانس‌های مشاهده‌شده آزمون می‌کند (اسچریبر، نورا، استیج، بارلو و کینگ، ۲۰۰۶، ص. ۳۲۳). در تحلیل عاملی تأییدی، شاخص‌های برازش مدل در صورتی مطلوب و مناسب هستند که RMSEA کمتر از ۰/۰۸، CFI بیشتر از ۰/۹۰ و TLI بیشتر از ۰/۹۰ باشند (هر، بلک، بابین، اندرسون و تتم، ۲۰۱۰، ص. ۶۷۵). نتایج گویای این است که شاخص‌های به‌دست‌آمده برای این مدل عبارت‌اند از: RMSEA برابر با ۰/۰۶۸، CFI برابر با ۰/۹۸۷ و TLI برابر با ۰/۹۷۶ که نشان می‌دهد برازش مدل پژوهش مطلوب و مناسب بوده است.

شکل ۱- مدل اصلاح‌شده در نرم‌افزار AMOS

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۶

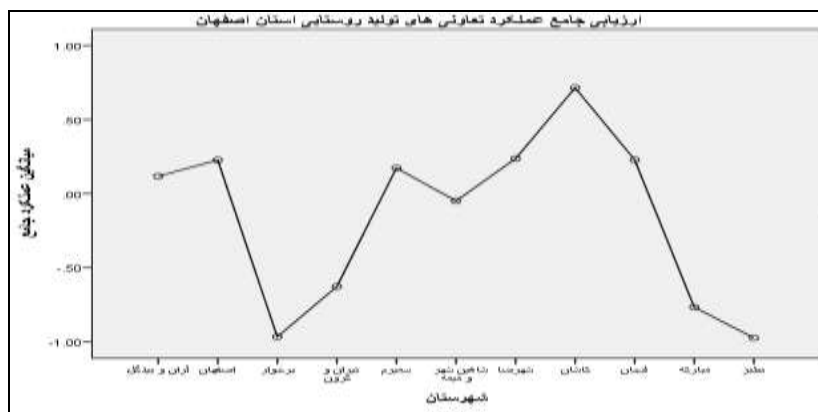
بنابراین بررسی خروجی‌های AMOS گویای این است که مدل ساختار ارزیابی جامع عملکرد مطرح‌شده از برازش مناسبی برخوردار است، با داده‌های پژوهش مطابقت دارد و نشان‌دهنده همسو بودن سؤالات با سازه‌های نظری است. بارهای عاملی از مقادیری بیشتر از

1. Schreiber, Nora, Stage, Barlow & King
2. Hair, Black, Babin, Anderson & Tatham

۰/۴ برخوردار است (اصلاح ساختار نظام بهره‌برداری و ارتقای بهره‌وری عوامل تولید ۰/۸۰۹، تخصیص و بهره‌برداری بهینه منابع ۰/۶۸۹، افزایش کمی و کیفی تولید محصولات ۰/۷۸۶، حفظ محیط‌زیست ۰/۵۳۷، بهبود وضعیت معیشتی و ارتقای توان اقتصادی اعضا ۰/۸۵۵، فعالیت‌های آموزشی و ترویجی ۰/۷۵۱ و فعالیت‌های خدماتی ۰/۸۰۵) که همه نشان‌دهنده رابطه قابل قبول بین سنج‌ها و متغیرهای پنهان است. همچنین CR ساختار ارزیابی جامع ۰/۹۰ به دست آمد که بیشتر از ۰/۷۰ است و AVE آن نیز ۰/۵۶۸ به دست آمد که بزرگ‌تر از ۰/۵۰ است که می‌تواند روایی همگرا را تأیید کند. روایی مقارن با توجه به آنکه رابطه بین عملکرد جامع و سود خالص ($R=0/381$, $P<0/001$) و حقوق صاحبان سهام ($R=0/117$, $P=0/031$) معنادار بوده است، تأیید می‌شود. همچنین ضریب اثر عملکرد جامع بر سود خالص ($Bstandard=0/386$, $P<0/001$) و حقوق صاحبان سهام ($B=0/132$, $P=0/014$) محاسبه شد و معنادار بود؛ بنابراین روایی پیش‌گویی نیز تأیید می‌شود.

۵.۵. بررسی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان اصفهان

در بررسی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان اصفهان، در حدود ۶۳/۶ درصد آن‌ها عملکردی بالاتر از میانگین داشتند که می‌توان گفت عملکرد خوبی داشته‌اند. از سوی دیگر ۳۶/۴ درصد تعاونی‌ها دارای عملکردی پایین‌تر از میانگین بودند و عملکرد ضعیفی داشته‌اند. با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه (آنوا) تفاوت میانگین عملکرد به‌دست‌آمده از تحلیل عاملی در میان شهرستان‌های استان اصفهان بررسی شد. نتیجه بیانگر این بود که تفاوت معناداری در بین عملکرد شهرستان‌های استان اصفهان وجود داشت ($F=25.169$, $P=0.000$). خروجی نرمال‌شده سازه در شکل ۲ گزارش شده است. براساس یافته‌های پژوهش، شهرستان‌های کاشان (۰/۷۱۴۸)، لنجان (۰/۲۲۸۶) و اصفهان (۰/۲۲۷۱) به ترتیب بهترین عملکرد را در بین شهرستان‌های استان اصفهان داشته‌اند.

شکل ۲- ارزیابی جامع عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان اصفهان

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۶

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این پژوهش ابزاری برای سنجش جامع عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان اصفهان طراحی شد. پایایی و روایی ابزار سنجش تأیید شد؛ از این رو می‌توان اظهار کرد که این ابزار قابلیت استفاده به‌منظور سنجش تعاونی‌های تولید روستایی در سایر نقاط جغرافیایی ایران را نیز خواهد داشت. همچنین چنانچه تعاونی‌های تولید روستایی در سایر نقاط در مقیاس جهانی نیز دارای وظایف و مسئولیت‌هایی مشابه تعاونی‌های تولید روستایی ایران باشند، می‌توانند از این ابزار سنجش برای بررسی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی خود استفاده کنند؛ از این رو پیشنهاد می‌شود، از این ابزار سنجش جامع برای ارزیابی وضعیت فعلی و پیش‌بینی استراتژی‌های مناسب به‌منظور بهبود عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی و حرکت در راستای توسعه روستایی و توسعه ملی استفاده شود. همچنین محققان دیگر می‌توانند تأثیر متغیرهای مستقل متعدد تأثیرگذار بر عملکرد جامع تعاونی‌های تولید روستایی را در تحقیقات خود بررسی کنند. از طرف دیگر بر مبنای بار عاملی محاسبه‌شده توسط نرم‌افزار AMOS در میان ابعاد هفت‌گانه محقق‌ساخته عملکرد جامع، به‌ترتیب ابعاد بهبود وضعیت معیشتی و ارتقای توان اقتصادی اعضا (۰/۸۵۵)، اصلاح ساختار نظام بهره‌برداری و ارتقای بهره‌وری عوامل تولید (۰/۸۰۹)، فعالیت‌های خدماتی (۰/۸۰۵)، افزایش کمی و کیفی تولید محصولات (۰/۷۸۶)،

فعالیت‌های آموزشی و ترویجی (۰/۷۵۱)، تخصیص و بهره‌برداری بهینه منابع (۰/۶۸۹) و حفظ محیط‌زیست (۰/۵۳۷) بیشترین وزن را در ساخت ساختار عملکرد جامع تعاونی‌های تولید روستایی داشتند؛ بدین مفهوم که بهبود وضعیت معیشتی و ارتقای توان اقتصادی اعضا در افزایش عملکرد جامع تعاونی بیشترین اهمیت را داشته است. در این راستا پیشنهاد می‌شود، مدیران تمامی تلاش خود را در بهبود وضعیت معیشتی و ارتقای توان اقتصادی اعضا به کار گیرند؛ چراکه این بعد از عملکرد بیشترین نقش را در ارتقای عملکرد تعاونی‌ها دارد. در محاسبه اثر ارزیابی عملکرد جامع بر سود خالص، میزان ضریب اثر غیراستاندارد معنادار و ۹۱۵ میلیون بود که نشان‌دهنده میزان تغییر سود خالص نسبت به یک واحد افزایش عملکرد جامع تعاونی‌ها بود؛ یعنی با یک واحد ارتقای سطح عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی براساس ابعاد هفت‌گانه سنجیده‌شده، سود خالص تعاونی‌ها ۹۱۵ میلیون ریال افزایش می‌یابد. همچنین نتایج ارزیابی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان اصفهان حاکی از این بود که در حدود ۶۳/۶ درصد آن‌ها دارای عملکردی بالاتر از میانگین بوده‌اند؛ از این رو می‌توان گفت که آن‌ها عملکرد خوبی داشتند؛ نتیجه‌ای که با نتایج پژوهش‌های نجفی (۱۳۶۱)، احمدی فیروزجانی (۱۳۸۵)، میردامادی و چهارسوقی‌امین (۱۳۸۶)، محسن‌پور (۱۳۸۷)، احمدپور، مختاری و پورسعید (۱۳۹۳)، امینی و همکاران (۱۳۹۴)، فاریابی و احمدوند (۱۳۹۶)، هادیزاده‌بزاز و همکاران (۲۰۱۵)، سیسای و همکاران (۲۰۱۷) و دونووان و همکاران (۲۰۱۷) مطابقت دارد.

کتابنامه

۱. احمدپور، ا.، مختاری، و.، و پورسعید، ع.ر. (۱۳۹۳). شناسایی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی در استان ایلام. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۷(۳)، ۱۰۵-۱۲۲.
۲. احمدی فیروزجایی، ع.، صدیقی، ح.، و محمدی، م.ع. (۱۳۸۵). مقایسه‌ی مؤلفه‌های سرمایه‌اجتماعی کشاورزان عضو و غیر عضو تعاونی‌های تولید روستایی. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۶(۲۳)، ۹۳-۱۱۱.
۳. استیون، ب. (۱۳۹۲). مرجع شاخص‌های کلیدی ارزیابی عملکرد سازمان. ترجمه محسن قره‌خانی و حسین صامعی. تهران: انتشارات آریانا قلم.

۴. امینی، ا. م.، مزینی، ن.، و قدیمی، س. ع. ر. (۱۳۹۴). ارزیابی تطبیقی موفقیت شرکت‌های تعاونی تولید روستایی با دیگر نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی، (مطالعه موردی: شهرستان‌های کاشان و آران و بیدگل). *فصلنامه تعاون و کشاورزی*، ۴(۱۴)، ۶۱-۸۷.
۵. امینی، ا. م.، و صفری‌شالی، ر. (۱۳۸۱). ارزیابی تأثیر آموزش در موفقیت شرکت‌های تعاونی مرغداران. *علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی*، ۶(۲)، ۱۷-۲۷.
۶. آزادی، ح.، و کریمی، ع. ا. (۱۳۸۰). مقایسه موفقیت واحدهای مکانیزه تعاونی‌های روستایی، تعاونی‌های تولید و شرکت‌های مکانیزه استان فارس. *علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی*، ۵(۳)، ۳۳-۴۷.
۷. آقاجانی‌ورزنده، م. (۱۳۸۰). بررسی و ارزیابی فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان اصفهان (۱۳۵۱-۷۱). (پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد مهندسی توسعه روستایی، دانشگاه صنعتی اصفهان، ایران).
۸. باقری، ا. امامی، ن.، و محمدزاده نصرآبادی، م. (۱۳۹۶). سنجش کیفیت خدمات تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان اردبیل به روش سرو کوال. *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۳(۳۰)، ۱-۳۱.
۹. پرهیزکاری، ا.، و بدیع برزین، ح. (۱۳۹۶). ارزیابی عوامل مؤثر بر کارایی اقتصادی تعاونی‌های تولید روستایی ناحیه الموت. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۴(۱۹)، ۱۹-۴۲.
۱۰. حافظ‌نیا، م. ر. (۱۳۹۵). *مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی*. تهران: انتشارات سمت.
۱۱. روحانی، س. (۱۳۸۴). مقایسه بهره‌وری آب در مزارع کشاورزان عضو و غیر عضو تعاونی‌های تولید (مطالعه موردی استان همدان). *اقتصاد کشاورزی و توسعه ویژه‌نامه بهره‌وری و کارایی*، ۵۳-۷۲.
۱۲. سازمان تعاون روستایی استان اصفهان، (۱۳۹۶). بازایی در ۱ تیر ۱۳۹۶، از <http://www.agri-corc.ir/Portals/7/asaname-taavoni%20tolid.pdf>
۱۳. سازمان تعاون روستایی، (۱۳۹۵). بازایی در ۱ تیر ۱۳۹۶، از <http://www.agri-corc.ir/Default.aspx?tabid=6096>
۱۴. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اصفهان، (۱۳۹۴)، سالنامه آماری استان اصفهان. اصفهان: نشر سازمان برنامه و بودجه. معاونت آمار و اطلاعات.
۱۵. صدیقی، ح.، و درویشی‌نیا، ع. ا. (۱۳۸۱). بررسی میزان موفقیت شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان مازندران. *مجله علوم کشاورزی ایران*، ۳۳(۲)، ۳۱۳-۳۲۳.

۱۶. صفری شالی، ر. (۱۳۸۰). نقش تعاونی‌های تولید روستایی در توسعه پایدار بخش کشاورزی، نشریه اطلاعات سیاسی-اقتصادی، (۱۶۷-۱۶۸)، ۲۱۲-۲۱۹.
۱۷. صفری شالی، ر. (۱۳۸۱). تعاونی‌های تولید روستایی ایران. مجله جهاد، ۲۲(۲۵۰-۲۵۱)، ۶۴-۷۱.
۱۸. فاریابی، م.، و احمدوند، م. (۱۳۹۶). تعیین‌کننده‌های عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی در جنوب استان کرمان. فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۸(۳)، ۴۰۴-۴۲۱.
۱۹. محبوبی، م.، ر.، و آبیاری، ن. م. (۱۳۹۰). مقایسه بهره‌وری متوسط عوامل تولید در نظام‌های بهره‌برداری (استان گلستان). نشریه اطلاعات سیاسی-اقتصادی، (۲۸۳)، ۲۱۸-۲۲۹.
۲۰. محسن پور، ر. (۱۳۸۷). بررسی عملکرد طرح‌های آب و خاک در چاه‌های شرکت تعاونی تولید روستایی. فصلنامه مدیریت آب، ۱(۱)، ۱۱۳-۱۳۵.
۲۱. موسوی، م. ن.، و حکمت‌نیا، ح. (۱۳۸۴). تحلیل عاملی و تلفیق شاخص‌ها در تعیین عوامل مؤثر بر توسعه انسانی نواحی ایران. مجله جغرافیا و توسعه، ۳(۶)، ۵۵-۷۰.
۲۲. میردامادی، س. م.، و چهارسوقی‌امین، ح. (۱۳۸۶). بررسی نقش شکل‌های تولیدی در بهبود وضعیت اقتصادی اعضای تعاونی‌های تولید روستایی (مطالعه موردی استان ایلام). دو ماهنامه علمی-ترویجی جهاد، ترویج کشاورزی و توسعه روستایی، ۲۷(۲۷۸)، ۹۰-۱۰۶.
۲۳. نجفی، ب. (۱۳۶۱). بررسی برخی اثرات تأسیس شرکت‌های تعاونی تولید در شهرستان ممسنی. مجله علوم کشاورزی ایران، ۱۳(۱، ۲، ۳ و ۴)، ۴۱-۵۰.
۲۴. هادی‌زاده‌بزاز، م.، و بوذرجمهری، خ. (۱۳۹۵). بررسی نقش تعاونی‌های تولید روستایی در افزایش توانمندی فنی و اقتصادی کشاورزان مناطق روستایی شهرستان نیشابور. فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی، ۳(۴)، ۴۴۳-۴۵۹.

25. Akwabi-Ameyaw, K. (1997). Producer cooperative resettlement projects in Zimbabwe: Lessons from a failed agricultural development strategy. *World Development*, 25(3), 437-456.
26. Carrasco, I. (2007). Corporate social responsibility, values, and cooperation. *International Advances in Economic Research*, 13(4), 454-460.
27. Chesnick, D. S. (2000). *Financial management and ratio analysis for cooperative enterprises*. United States, Department of Agriculture, Rural Business-Cooperative Service.
28. Donovan, J., Blare, T., & Poole, N. (2017). Stuck in a rut: emerging cocoa cooperatives in Peru and the factors that influence their performance. *International Journal of Agricultural Sustainability*, 15(2), 169-184.

29. Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 39-50.
30. Hadizadeh Bazaz, M., Bouzarjomehri, K., Shayan, H., & Novghani Dokht Bahmani, M. (2015). Performance Evaluation of Rural Production Cooperatives on the Sustainable Agricultural Development Case Study: Nishabour County. *Journal of Research and Rural Planning*, 4(2), 111-125.
31. Hair Jr, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2010). SEM: An introduction. In *Multivariate data analysis: A global perspective* (pp. 629-686). USA: Pearson Education.
32. Lee, C. K., Lee, Y. K., & Wicks, B. E. (2004). Segmentation of festival motivation by nationality and satisfaction. *Tourism Management*, 25(1), 61-70.
33. Mhembwe, S., & Dube, E. (2017). The role of cooperatives in sustaining the livelihoods of rural communities: The case of rural cooperatives in Shurugwi District, Zimbabwe. *Jambá: Journal of Disaster Risk Studies*, 9(1), 1-9.
34. Mojo, D., Fischer, C., & Degefa, T. (2017). The determinants and economic impacts of membership in coffee farmer cooperatives: recent evidence from rural Ethiopia. *Journal of Rural Studies*, 50, 84-94.
35. Schreiber, J. B., Nora, A., Stage, F. K., Barlow, E. A., & King, J. (2006). Reporting structural equation modeling and confirmatory factor analysis results: A review. *The Journal of Educational Research*, 99(6), 323-338.
36. Seguí-Mas, E., & Bolas-Araya, H. (2012). The Sustainability Reporting Assurance in the Biggest Cooperatives. *Centro de Investigación en Gestión de Empresas, Universitat Politècnica de València*. Retrieved June 22, 2017, from www.aecal.org/pub/on_line/comunicaciones.../cd/109h.pdf.
37. Sisay, D. T., Verhees, F. J., & van Trijp, H. C. (2017). Seed producer cooperatives in the Ethiopian seed sector and their role in seed supply improvement: A review. *Journal of Crop Improvement*, 31(3), 323-355.
38. Williams, B., Onsmann, A., & Brown, T. (2010). Exploratory factor analysis: A five-step guide for novices. *Australasian Journal of Paramedicine*, 8(3), 1-13.